



WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 1 czerwca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jarosław Matras (przewodniczący)

SSN Marek Pietruszyński

SSN Barbara Skoczowska (sprawozdawca)

Protokolant Agnieszka Niewiadomska

w sprawie **E.W.**

wnioskodawcy o odszkodowanie i zadośćuczynienie na podstawie ustawy z 23 lutego 1991r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie w dniu 1 czerwca 2023 r., przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Małgorzaty Kozłowskiej, kasacji, wniesionej przez pełnomocnika wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 9 września 2021 r., sygn. akt II AKa 284/21, utrzymującego w mocy wyrok Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 25 maja 2021 r., sygn. akt III Ko 607/20,

- 1. na mocy art. 439 § 1 pkt 8 k.p.k. uchyla zaskarżony wyrok oraz utrzymany nim w mocy wyrok Sądu Pierwszej Instancji i postępowanie w sprawie umarza;**
- 2. kosztami postępowania w sprawie obciąża Skarb Państwa;**
- 3. zasądza zwrot E.W. opłaty wniesionej od kasacji w kwocie 750 zł.**

UZASADNIENIE

Pismem z dnia (...) E.W. wniósł o zasądzenie od Skarbu Państwa dalszego zadośćuczynienia w wysokości 250 000 zł oraz dalszego odszkodowania w wysokości 265 000 zł ze względu na krzywdę i szkodę, jakich doznał on w wyniku wykonania decyzji o internowaniu w związku z wprowadzeniem w Polsce w dniu 13 grudnia 1981 r. stanu wojennego. Równocześnie wnioskodawca złożył wniosek o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 22 czerwca 2009 r., sygn. III KO 301/08/O, którym na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o *uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego* (dalej: ustawa lutowa) zasądzono od Skarbu Państwa na jego rzecz kwotę 25.000 zł.

Sąd Okręgowy we Wrocławiu wyrokiem z dnia 25 maja 2021 r., sygn. akt III Ko 607/20, na podstawie art. 8 ust. 1 wyżej wskazanej ustawy lutowa zasądził od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy E.W.:

- tytułem zadośćuczynienia dalszą kwotę 31.437,97 zł wraz z odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia uprawomocnienia się wyroku;
 - tytułem odszkodowania kwotę 23.681,65 zł wraz z odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia uprawomocnienia się wyroku (pkt I wyroku),
- w pozostałym zakresie żądanie wnioskodawcy oddalając (pkt II wyroku).

Apelację od wyroku Sądu I instancji wniósł pełnomocnik wnioskodawcy E.W., zaskarżając go w całości, zarzucając obrazę przepisów postępowania, tj. art. 558 k.p.k. w zw. z art. 167 k.p.k., art. 232 k.p.c. i art. 6 k.c., a ponadto obrazę prawa materialnego, tj. art. 8 ust. 1 ustawy lutowej w zw. z art. 358¹ § 1 i § 3 k.c., art. 361 § 2 k.c. i art. 481 § 1 k.c. oraz art. 445 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 448 k.c. Stawiając powyższe zarzuty, które zostały szczegółowo opisane w apelacji, pełnomocnik wnioskodawcy wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie żądań wniosku.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu wyrokiem z dnia 9 września 2021 r., sygn. akt II AKa 284/21, utrzymał w mocy zaskarżony wyrok Sądu I instancji.

Kasację od wyroku Sądu odwoławczego wniósł pełnomocnik wnioskodawcy, zaskarżając go w całości, zarzucając:

- „1) rażącą obrazę prawa materialnego, która mogła mieć istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku, tj. art. 358¹ k.c. poprzez jego błędne

zastosowanie oraz art. 363 § 3 k.c. poprzez jego niezastosowanie i dokonanie waloryzacji zasądzonego na rzecz wnioskodawcy odszkodowania wyrokiem z dnia 22 czerwca 2009 r. w wysokości 25.000 zł przy zastosowaniu wskaźnika waloryzacji w postaci średniego miesięcznego wynagrodzenia za pracę zamiast poprzez zastosowanie wskaźnika wzrostu cen towarów i usług konsumpcyjnych (tzw. wskaźnika inflacji) celem ustalenia równowartości tej kwoty na dzień orzekania w niniejszej sprawie, co doprowadziło do błędnego oszacowania tej kwoty i pomniejszenie ustalonego przez Sąd należnego wnioskodawcy zadośćuczynienia o kwotę 45.452,48 zł zamiast o kwotę 30.224,81 zł;

2) art. 457 § 3 k.p.k. oraz art. 7 k.p.k. w zw. z art. 410 k.p.k. i art. 424 k.p.k. poprzez niewskazanie, z jakich konkretnie przyczyn Sąd II instancji uznał za niezasadne zarzuty apelacji odnoszące się do:

- niedopuszczalności waloryzacji roszczeń o charakterze odszkodowawczym poprzez zastosowanie współczynnika waloryzacji w postaci średniego miesięcznego wynagrodzenia za pracę w odniesieniu do odszkodowania zasądzonego przez Sąd w roku 2009,
- zasadności zastosowania wskaźnika wzrostu cen towarów i usług konsumpcyjnych dla prawidłowego obliczenia równowartości kwoty 25.000 zł zasądzonej w roku 2009 r. w roku 2021 r.,
- nieprawidłowości przyjmowania przez Sąd i instancji dla ustalenia wysokości utraconych zarobków przez wnioskodawcę średnich zarobków w 1982 r.

3) rażąco obrazę przepisów postępowania art. 322 k.p.c. w zw. z art. 558 k.p.k. w zw. z art. 8 ust. 3 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. ustawy lutowej oraz art. 410 k.p.k. oraz art. 7 k.p.k. poprzez ustalenie wysokości należnego wnioskodawcy odszkodowania za utracone zarobki w odniesieniu do średniej płacy z roku 1982, zamiast w stosunku do średniej płacy z roku 1981 r., tj. pominięcie okoliczności wystąpienia 100% inflacji, co skutkowało zmianą zarobków pracowników, a nie dotyczyło internowanego wnioskodawcy i co miało istotny wpływ na treść wyroku, bowiem doprowadziło do nieprawidłowego ustalenia wysokości należnego wnioskodawcy odszkodowania i zaniżenie o kwotę 6.209,89 zł.

4) rażąco obrazę przepisów prawa materialnego, tj. art. 8 ust. 1 ustawy lutowej w zw. z art. 322 k.p.c. poprzez błędną wykładnię i w konsekwencji pominięcie podczas ustalania rozmiaru poniesionej przez wnioskodawcę szkody kwestii bezpośredniego skutku wydania i wykonania decyzji o internowaniu w postaci niedokonania wobec wnioskodawcy waloryzacji jego wynagrodzenia w roku 1982 podczas gdy z powodu inflacji wynoszącej w tym roku 100,8% pozostałym członkom społeczeństwa podniesiono płace;

5) rażąco obrazę przepisów prawa materialnego, tj. art. 8 ust. 1 ustawy lutowej w zw. art. 445 § 1 k.c. poprzez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, a w konsekwencji niewłaściwe określenie wysokości odpowiedniego zadośćuczynienia, bowiem z pominięciem krzywdy, jakiej doznał wnioskodawca z powodu utraty możliwości wykonywania wybranego i wyuczonego zawodu dziennikarza, co było następstwem wydania i wykonania decyzji o internowaniu”.

Podnosząc powyższe zarzuty, skarżący wniósł o uchylenie wyroku Sądu odwoławczego i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na kasację prokurator Prokuratury Okręgowej del. do Prokuratury Regionalnej we Wrocławiu wniósł o oddalenie kasacji jako oczywiście bezzasadnej.

Na rozprawie kasacyjnej prokurator Prokuratury Krajowej wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz wyroku Sądu I instancji i umorzenie postępowania na mocy art. 438 § 1 pkt 8 k.p.k.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarżący pełnomocnik wnioskodawcy zarzucił wyrokowi Sądu odwoławczego obrazę przepisów postępowania oraz naruszenie prawa materialnego. W pierwszej kolejności należy jednak zbadać, czy w sprawie nie zaistniała bezwzględna przyczyna odwoławcza z art. 439 § 1 pkt 8 k.p.k. w postaci powagi rzeczy osądzonej (*res iudicata*). Sąd Najwyższy rozpoznaje bowiem kasację w granicach zaskarżenia i podniesionych zarzutów, ale w zakresie szerszym w przypadkach określonych m.in. w art. 439 k.p.k. (art. 536 k.p.k.).

Z uwagi na odpowiednio stosowany w niniejszym postępowaniu art. 439 § 1 pkt 8 k.p.k. nie powinno dojść do wydania orzeczenia pomimo tego, że postępowanie

w tej samej sprawie co do tego samego wnioskodawcy zostało już prawomocnie zakończone. Tymczasem Sąd Okręgowy we Wrocławiu wyrokiem z dnia 22 czerwca 2009 r., sygn. akt III Ko 301/08, zasądził od Skarbu Państwa na rzecz E.W. kwotę 25.000 zł tytułem odszkodowania i zadośćuczynienia na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy lutowej. Zgodnie z ówczesnym brzmieniem art. 8 ust. 1a ustawy odszkodowanie za poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę wynikłe z orzeczeń albo decyzji, w związku z wprowadzeniem w dniu 13 grudnia 1981 r. w Polsce stanu wojennego, nie mogą łącznie przekroczyć kwoty 25.000 zł. Powyższy przepis utracił moc w konsekwencji uznania go za niezgodny z Konstytucją RP wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 1 marca 2011 r., sygn. akt P 21/09 (OTK-A 2011, nr 2, poz. 7).

Wniosek skarżącego E.W. z dnia (...), jak wynika z jego uzasadnienia, dotyczył zatem odszkodowania i zadośćuczynienia uzupełniającego sumę zasądzoną prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 22 czerwca 2009 r., sygn. akt III Ko 301/08. Rzecz jednak w tym, że w takiej sytuacji Sądy obu instancji nie powinny orzekać w przedmiocie odszkodowania i zadośćuczynienia „uzupełniającego” kwotę zasądzoną wyrokiem z 2009 r. Skoro bowiem Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności z Konstytucją art. 8 ust. 1a ustawy lutowej, a zatem przepisu prawnego, na podstawie którego został wydany wyrok z 2009 r., to należało wznowić postępowanie przed Sądem Okręgowym we Wrocławiu w sprawie o sygn. akt III Ko 301/08 w trybie art. 540 § 2 k.p.k. (zob. wyrok SN z dnia 26 września 2011 r., sygn. akt II KO 51/11).

Trybunał Konstytucyjny określając skutki wyroku o sygn. P 21/09 wskazał, że w sprawach już rozstrzygniętych na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy lutowej istnieje możliwość wznowienia postępowania – pod warunkiem, że przy rozstrzyganiu tych spraw zastosowanie znalazły art. 8 ust. 1a i art. 8 ust. 1d ustawy lutowej. Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego dotyczy to sytuacji, w których: 1) żądania wniosków i poniesiona szkoda i krzywda przekraczały przewidziane w ustawie 25.000 zł; 2) sąd nie przyznał odszkodowania lub zadośćuczynienia w oparciu o wcześniejsze jego uzyskanie na podstawie innego tytułu wymienionego w ustawie (pkt 7.3 uzasadnienia wyroku TK w sprawie P 21/09).

Sąd Najwyższy w cytowanym orzeczeniu o sygn. akt II KO 51/11 podkreślił, że w świetle wyroku Trybunału Konstytucyjnego warunkiem skutecznego wystąpienia z wnioskiem o wznowienie postępowania w trybie art. 540 § 2 k.p.k. w tego rodzaju sprawach jest spełnienie trzech przesłanek:

1. zapadłe przed wyrokiem Trybunału orzeczenie zostało wydane na podstawie art. 8 ust. 1a ustawy lutowej,
2. żądanie wniosku przekraczało kwotę 25.000 zł,
3. szkoda i krzywda byłyby wyższe niż wskazana kwota 25.000 zł (zob. również wyroki: z dnia 14 listopada 2018 r., sygn. akt VII KO 1/18; z dnia 26 kwietnia 2018 r., sygn. akt IV KO 10/18).

W niniejszej sprawie nie ulega wątpliwości, że podstawą prawną orzeczenia z 2009 r., w którym zasądzono na rzecz wnioskodawcy kwotę 25.000 zł tytułem odszkodowania i zadośćuczynienia, był art. 8 ust. 1a ustawy lutowej. Jak zaś wynika z uzasadnienia wniosku E.W. z dnia (...) 2008 r. o zadośćuczynienie i odszkodowanie, wysokość szkody została określona na 45.000 zł, a zatem przekraczała kwotę 25.000 zł. Skoro zaś w niniejszej sprawie Sądy obu instancji uznały, że kwota zadośćuczynienia i odszkodowania w tej wysokości nie rekompensuje w pełni szkody i krzywdy poniesionej przez skarżącego, to niewątpliwie nie powinny orzekać co do „dalszego” odszkodowania i zadośćuczynienia w sprawie. Była to bowiem „ta sama sprawa”, w której rozstrzygnięto o wysokości zadośćuczynienia i odszkodowania, jednak na mocy przepisu, który uznano następnie za niekonstytucyjny. Innymi słowy, w konsekwencji stwierdzenia niekonstytucyjności art. 8 ust. 1a ustawy lutowej nie należy „uzupełniać” brakującej kwoty, która nie była zasądzona w wyroku opartym o niekonstytucyjny przepis, ale raz jeszcze – po wznowieniu postępowania w trybie art. 540 § 2 k.p.k. – od nowa orzec o całości kwoty zadośćuczynienia i odszkodowania należnego wnioskodawcy.

W tym stanie rzeczy należało uznać, że Sądy obu instancji prowadziły postępowanie „w tej samej sprawie”, która względem E.W. zakończyła się prawomocnym wyrokiem sądu. W sprawie występowała zatem negatywna przesłanka procesowa z art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k., a w rezultacie wyroki Sądów I i II instancji obarczone były wadą ze względu na zaistnienie bezwzględnej przyczyny

odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 8 k.p.k. W związku z powyższym wyroki te należało uchylić, a postępowanie w sprawie umorzyć. Dodać należy, że uchylenie orzeczenia ze względu na naruszenie *res iudicata* może nastąpić także wówczas, gdy oznacza rozstrzygnięcie na niekorzyść wnioskodawcy (zob. art. 439 § 2 k.p.k. *a contrario*). Ponowie rozpoznając sprawę Sady będą miały jednak na uwadze, że zarówno apelacja jak i kasacja zostały wniesione na korzyść wnioskodawcy, a więc rozstrzygnięcie nie może być mniej korzystne niż dotychczasowe.

O kosztach orzeczono na podstawie art. 632 pkt 2 k.p.k.

Mając powyższe na uwadze, orzeczono jak w sentencji wyroku.

[M.D.]

[ł.n]